

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Одеська юридична академія»

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ
У СФЕРІ ПРАЦІ
ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

Колективна монографія

Одеса
2018

УДК 342.7:342.2:364.01
А 43

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 2 від 26.10.2017 р.)

Автори:

Чанишева Галія Інсафівна – д.ю.н., професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, декан соціально-правового факультету Національного університету «Одеська юридична академія»;

Лагутіна Ірина Вікторівна – д.ю.н., доцент, завідувач кафедри трудового права та права соціального забезпечення Національного університету «Одеська юридична академія»;

Сорочишин Михайло Васильович – к.ю.н., доцент, доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення Національного університету «Одеська юридична академія»;

Бориченко Катерина Валеріївна – к.ю.н., доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення Національного університету «Одеська юридична академія»;

Кайтанський Олександр Сергійович – к.ю.н., доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення Національного університету «Одеська юридична академія»;

Медвідь Анна Олександрівна – к.ю.н., доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення Національного університету «Одеська юридична академія».

Рецензенти:

Іншин М.І. – д.ю.н., професор, академік НАПрН України, завідувач кафедри трудового права та права соціального забезпечення Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Хуторян Н.М. – д.ю.н., професор, член-кореспондент НАПрН України, завідувач відділу цивільного, трудового і підприємницького права Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України.

А 43 **Актуальні проблеми забезпечення прав людини у сфері праці та соціального захисту** : колективна монографія / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, М. В. Сорочишин та ін. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 280 с.

ISBN 978-966-916-447-6

У монографії розглядаються актуальні проблеми забезпечення прав у сфері праці та соціального захисту у нових умовах господарювання, аналізуються сучасне трудове і соціальне законодавство, практика їх застосування. Вносяться пропозиції про внесення змін і доповнень до актів чинного законодавства, розроблених законопроектів щодо вдосконалення механізму забезпечення зазначених прав.

Монографія розрахована на науково-педагогічних працівників, аспірантів, докторантів, студентів, практичних працівників, які цікавляться проблемами сучасного трудового права та права соціального забезпечення.

УДК 342.7:342.2:364.01

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
 ТРУДОВЕ ПРАВО	
Чанишева Г.І.	
Соціальний діалог як елемент механізму забезпечення трудових прав	8
Lagutina I. V.	
Ensuring of personal non-property labour right of employees in non-standard forms of employment	57
Сорочишин М. В.	
Юридичний механізм реалізації та охорони прав суб'єктів соціального діалогу у сфері праці.....	91
 ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
Бориченко К. В.	
Механізм забезпечення права на соціальний захист: поняття та структура.....	124
Кайтанський О.С.	
Правові аспекти забезпечення права на соціальний захист дітей та молоді за законодавством України	167
Медвідь А.О.	
Право людини на недержавне соціальне забезпечення за законодавством України	199
 СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ	 235

ПЕРЕДМОВА

У сучасному світі проблеми забезпечення прав людини мають загальне значення. Забезпечення прав і свобод людини і громадянина – це вже не тільки внутрішньодержавна справа демократичної держави, а мета всього світового співтовариства, для якого доктрини, стандарти прав і свобод є проблемою глобального характеру. Права і свободи людини є тими універсальними правовими цінностями, для яких є характерним встановлення єдиних стандартів у міжнародно-правових актах всесвітнього та регіонального рівня.

В умовах формування демократичної, соціальної, правової держави проблеми забезпечення прав людини і громадянина набули глобальних масштабів і на національному рівні, в тому числі в основній сфері життєдіяльності людини – сфері праці. Одними з основних напрямів державної політики у сфері прав людини є створення належних умов, розробка механізмів і процедур для повного і безперешкодного здійснення кожною людиною своїх прав і законних інтересів, приведення чинного законодавства України у відповідність до міжнародних та європейських стандартів.

У системі прав людини важливе місце займають соціальні права, в тому числі права у сфері праці та соціального захисту. Цим правам властива певна юридична своєрідність, яка полягає в тому, що їх забезпечення пов'язано з виконанням державою певних зобов'язань у сфері соціальної політики, рівень їх виконання залежить від стану економіки держави. Ці права є менш універсальними: трудові права здійснюються тільки суб'єктами трудових

правовідносин; право на соціальний захист відповідно до ст. 46 Конституції України мають громадяни України.

Автори монографії здійснили спробу вирішити два основні завдання. По-перше, висвітлити актуальні проблеми реалізації механізму забезпечення окремих соціальних прав та запропонувати внесення змін і доповнень до актів чинного законодавства, розроблених законопроектів у цій сфері. По-друге, викласти основні результати виконання фундаментального наукового дослідження на тему «Проблеми забезпечення прав людини у сфері праці та соціального захисту» колективом викладачів кафедри трудового права та права соціального забезпечення Національного університету «Одеська юридична академія» протягом 2015–2017 рр.

У монографії визначаються поняття, принципи, сторони, форми здійснення соціального діалогу у сфері праці. Соціальний діалог розглядається як складне і багатоаспектне поняття, яке може визначатися у декількох значеннях, у тому числі як: 1) процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу; 2) один з основних принципів правового регулювання трудових відносин; 3) система колективних трудових відносин; 4) інститут колективного трудового права; 5) елемент механізму забезпечення трудових прав працівників і роботодавців.

У монографії підкреслюється важлива роль соціального діалогу у забезпеченні прав у сфері праці та соціального захисту. Досліджується юридичний механізм забезпечення права сторін та суб'єктів соціального діалогу у сфері праці. Обґрунтовано, що створення належного механізму забезпечення прав суб'єктів соціального діалогу у сфері праці вимагає, по-перше, визначення на законодавчому рівні

правового статусу таких суб'єктів соціального діалогу, як вільно обрані представники найманих працівників, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а, по-друге, вдосконалення механізму здійснення окремих організаційно-правових форм соціального діалогу у сфері праці, адже, реалізація прав суб'єктів соціального діалогу у сфері праці відбувається саме в рамках організаційно-правових форм соціального діалогу у сфері праці.

Аналізуються проблеми забезпечення особистих немайнових трудових прав працівників при нестандартних формах зайнятості (аутсорсінг, аутстафінг, телеробота, надомна праця, домашня праця та ін.) і обґрунтовується необхідність закріплення у законодавстві спеціального, відмінного від загального, механізму забезпечення прав таких працівників.

У монографії визначаються поняття, структура та зміст права на соціальний захист як суб'єктивного права. Пропонується нове розуміння права на соціальний захист як закріпленої національними нормативно-правовими актами, міжнародними актами, договорами міри можливої поведінки особи, спрямованої на задоволення інтересу щодо отримання комплексу матеріальних благ та/або нематеріальних заходів для подолання чи пом'якшення несприятливих наслідків соціальних ризиків, адаптації особи/сім'ї до нових умов життєдіяльності шляхом реалізації обов'язків соціально зобов'язаними суб'єктами всіх форм власності та господарювання.

При здійсненні дослідження застосовувався комплексний системний підхід до аналізу юридичних гарантій трудових та соціально-забезпечувальних прав, що дозволило виокремити юридичні гарантії, закріплені в міжнародно-правових актах, актах національного законодавства (Конституції України, законах України), актах соціального

діалогу, локальних нормативно-правових актах, трудовому договорі (контракті). Досліджено юридичні гарантії трудових прав та прав у сфері соціального захисту окремих категорій осіб: молоді, вагітних жінок і жінок, які мають дітей, осіб з інвалідністю, бездомних осіб і безпритульних дітей, сімей з дітьми.

Особливу увагу звернуто на проблеми забезпечення прав осіб, які є суб'єктами недержавного соціального захисту. Визначаються поняття та структура права на недержавне соціальне забезпечення. Обґрунтовується необхідність розробки додаткових гарантій та форм захисту прав осіб, які беруть участь у системі недержавного соціального забезпечення, що, в свою чергу, повинно стати одним із факторів поступового розвитку даної системи.

У монографії аналізуються правові аспекти забезпечення права на соціальний захист дітей та молоді за законодавством України. Окрему увагу приділено дослідженню проблемних питань здійснення права на охорону здоров'я, права на освіту зазначених осіб та внесено конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства в цій сфері.

Визначаються форми і способи захисту трудових та соціально-забезпечувальних прав, особливості реалізації захисної функції трудового права та захисної функції права соціального забезпечення у нових умовах господарювання.

Колектив авторів висловлює глибоку подяку рецензентам: доктору юридичних наук, професору, академіку Національної академії правових наук України Іншину Миколі Івановичу та доктору юридичних наук, професору Хуторян Наталії Миколаївні за слушні пропозиції, висловлені під час підготовки цієї монографії.